

PUBLICATIE.

De Gedeputeerde Staten van Frieslandt / allen den genen die dezen zullen zien ofte horen lezen SALUT, Doen te weten: dat de Heeren Staten dezer Landtschappe / na gedane Raport van de Heeren gecommitteert tot de Revisie van de Lijsten / en over het beneficeren van de Middelen / ende wel particulierlijk van 't Gemaal / bij Haar Ed. Mog. in acht is genomen / dat het Middel van het voorsz. Gemaal 't zedert verscheidene Jaren merkelyk in den opbreng is vermindert / en noch van Jaar tot Jaar minder wordt / door menigvuldige Fraudes en Sluikerijen door Molenaars en Gortmakers inzonderheit wordende gepleegt / waar tegens door de Ordres en Precautien tot hier toe gepractiseert / niet genoegzaam heeft kunnen werden voorzien / en dat het over zulks van de uiterste inportantie is / dat Haar Ed. Mog. bedacht waren op Middelen die bequaam en krachtig genoeg zijn / om te remedieren aan zo verre gaande Sluikerijen;

Zo is 't: Dat Wij in Concept / de nieuwe Ordre en Reglement / omtrent de Verpachtinge en Administratie van 't Gemaal / goedtgevonden hebben dat deze Verpachtinge zal geschieden op den 4 April aanstaande / ten elf uren voor Noen op 't Landtschaps huis / in voegen als hier na in 't brede wordt uitgedrukt / namentlijk:

Dat de Verpachtinge niet zal worden gedaan / bij en in zo veel kleine Gaarleggingen / als tot noch toe is geschiet / maar dat in plaatze van dien / de gehele Provincie zal worden verdeelt in drie Delen of Gaarleggingen / volgens welke drie Delen de Verpachtinge ook in drijen zal worden gedaan.

Dat onder de eerste Gaarlegginge zullen wezen begrepen de Grietenijen Leeuwarderadeel / Ferwerderadeel / Westdongerdeel / Oostdongerdeel / Collumerlandt / Achtcarspelen / Dantumadeel / Tjetzerksteradeel /

Smallerland / Idaarderadeel / Menaldumadeel / 't Bildt en de Steden Leeuwarden en Dokkum. Onder de tweede Gaarlegginge de Grietenijen Lauwerderhem / Franequeradeel / Barradeel / Baarderadeel / Hennaarderadeel / Wonseradeel / Wijmbritseradeel / en de Steden Bolswart / Franequer / Sneecq / Harlingen / IJlst / Workum en Hindelopen.

Onder de derde Gaarlegginge de Grietenijen Hemelumer-Oldephaart / Utingeradeel / AEngwirden / Doniawarstal / Haskerlandt / Schoterland / Lemsterland / Opsterland / Stellingwerf-Oosteinde / Stellingwerf-Westeinde / en de Steden Stavoren en Sloten.

Dat de Verpachtinge zal worden gedaan voor een geheel Jaar / in ijder van de voorschreven drie Gaarleggingen.

En onder deze Conditie dat Haar Ed. Mog. aan Zich reserveren de helfte in ijder der voorsz. Pachten / en vervolgens na proportie in Hare quota zullen participeren in de winst en verlies van dezelve / en in 't generaal / dat deze gemeenschap zal plaatze hebben op deze Verpachtinge applicatie kan hebben.

Dat tot het opzicht over de Provinciale helfte van voorsz. Havenpachten / en tot het waarnemen van het interest van de Provincie zullen worden geëmploieert / de zelve personen die tegenswoordig worden gebruikt tot Administratie van de Havenpachten / voor zoo veel de Provincie daar aan participeert.

Dat dezelve op den voet van hare Instructie / zo verre in dezen applicabel kan zijn / zich zullen hebben te gedragen.

Dat behalven de vorenstaande generale veranderingen in de maniere van Verpachtinge van 't Gemaal / noch zullen worden gearresteert en in effecte gebracht / navolgende particuliere poincten / als dat om wech te nemen de grote fraudes van de Molenaars / Haar Ed. Mog. geen beter

noch zekerder expedient hebben kunnen uitvinden / dan dat op ijder Molen ten Platten Lande en in de Respective Steden / een Wachthuisje zal worden opgerecht / en dat in 't zelve zullen worden gestelt twee Personen / om opzicht en wacht te houden bij de Molen / waar van de eene boven het mede opzicht over de Molen / ook zal waarnemen het werk van Contra-rolleur / om aan te tekenen / 't gene op en van de Molen wordt gevoert.

Dat aan ijder Molen zullen worden gemaakt twee distincte Sloten en Sleutels / daar van de eene Sleutel onder de Molenaar / en de ander onder de Opzichter zorgvuldiglijk zal worden bewaardt / ten einde also den eene geen toegang tot de Molen zonder bijwezen of kennis van de ander kan hebben.

Dat vervolgens de Molenaar eenige Granen ter Molen willende brengen / boven de observantie van de inhoudt van de Lijste / dien te neffens zal verplicht wezen om daar van kennis te geven aan voorsz. Opzichters / en aan te zeggen wat soort en quantiteit van Granen hij ter Molen voert / en van gelijken weder aan te geven de Granen / die hij van de Molen afvoert / waar van die gene / die tot het houden van de Contra-rolle is geauthoriseert / nauwkeurig aantekening zal houden / met bijvoeginge van de Naam van de Eigenaar / van de Dach / en van de Uur van den Dach.

Dat 's avondts met des Sons ondergang door de beide Opzichters Peil zal worden gedaan / wat gebroken en ongebroken Granen noch op de Molen zijn; dat daar na de Molen / in voegen als voren gezegt zal worden gesloten / en des morgens met de opgang der Sonne wederom worden ontsloten / en dat vervolgens de Peil als des avondts te voren wederom zal worden gedaan en te Boek gestelt / om te zien / of dezelve accordeert met die van den vorigen Dach.

Dat echter het geene voren is gezecht / met deze moderatie zal worden verstaan / dat in gevalle van grote en langdurige stilte / waar door het Malen bij dage wordt belet / het aan de Molenaar zal wezen

gepermitteert / om bij Nacht te mogen Malen / des / dat het geschiede met præalable kennis en approbatie van den Officier of Magistraat ter Plaatzte / en ter præsentie van den Contra-rolleur en Opzichter.

Dat / wat aangaat het zetten van de **Cherchers huisjes** / daar omtrent in 't generaal zal werden geobserveert / dat dezelve gestelt mogen worden tot de minste præjuditie en ongerijf van den Molenaar / en voor zo verre de gelegenheit van de Molen zodanig is / dat het zelve buiten des Molenaars Hieminge kan geplaatst worden / 't zij op de gemeene Wech / 't zij op een plaats daar niemant ongerijf bij lijdt / doch ingevalle het niet anders kan geschieden / dat de Molenaar zal wezen verplicht / om daar toe een gedeelte van zijn Hieminge te laten gebruiken / alles met voorkennis en approbatie van den Officier of Magistraat ter plaatse.

Dat de Cherchers huisjes zullen worden gebouwt zo klein en gering / als mogelijk zal zijn / zodanig / dat dezelve bequaam zijn / om daar in voor Regen / Windt en koude te schuilen / en eenigzins tot nodige warmte te kunnen vuur maken.

Dat de onkosten daar toe nodig bij provisie door de eerstaangaande Pachter voor de helfte zullen worden betaalt en uitgeschoten / doch onder die conditie / dat de volgende Pachter zal wezen verplicht / om de voorsz. onkosten in 't geheel te valideren en te restitueren aan de afgaande Pachter / en zo vervolgens de eene aankomende aan de andere afgaande Pachter / op de voet / als omtrent de huisjes / de Havenpachten specterende / wordt gehandelt.

Dat de meergedachte **Opzichters** / waar van een de functie van **Contra-rolleur** zal waarnemen / zullen wezen genomineert voor de helfte wegens de Provincie / en voor de helfte door de Pachters.

Dat de voornoemde Opzichters te zamen op het doen van de Peil op de Molen zullen

kunnen en mogen werden gebruikt / de Contra-rolleur in plaats van een Dorprechter of Gerechts Bode / zonder onderscheidt / zo in de Steden / als ten Platten Lande / en met dezelve effect / als of de Peil gerechtelijk was geschiedt. Dat alle de vorengenoemde Opzichters onder Eede zullen moeten beloven / zich in haar functie wel en getrouwelijk te zullen quiten / tegen alle de Fraudes te zullen vigileren / en in geenderhande wijze met de Molenaars te zullen colluderen.

Dat / om zo veel mogelijk alle collusten en ongeoorlofde correspondentien tusschen de Opzichters en Molenaars voor te komen / de Pachters en Administratoren 's Landtswegen / de vrijheit zullen hebben / om van tijdt tot tijdt / wanneer 'er eenige bedenkelijkheit mochte vallen / de Opzichter en Contra-rolleur / of een van beiden te verplaatzen van de eene Molen na de andere / met voorgegane kennis en approbatie van den Officier en Magistraat ter plaats.

Dat / bij aldien ijemand van de Contra rolleurs ofte Opzichters mochte werden bevonden ten nadele van de Pacht te hebben gecolludeert / met den Molenaar / en hij daar van overtuigt / dezelve zal worden gestraft met Geesseling / Brandmerk en Bannissement in 't Landtschaps Tucht- en Werk-huis / voor de tijdt van vijf Jaren.

Dat van gelijken de Molenaars / bij aldien feitelijke Resistentie aan de Opzichters / in 't doen van pegelinge / visitatie / of in 't ontdekken van eenige Fraude mochten komen te doen / of ook tegens het Verbodt in dezen gemeldt / frauduleuslijk eenige Granen op of van de Molen mochten weten te krijgen / bij Nacht / of wanneer de Molen gesloten is / zullen worden gestraft met dezelve straffe / als hier vooren ten respecte van de Opzichters is gezecht. Dat / nademaal de Gaarleggingen zodanig zijn vergroot / als hier voren is gemelt / voortaan alle afschrijvinge wegens uitvoer uit de eene Gaarlegginge na de andere zal

wezen verboden / en op geenderhande wijze worden gepermitteert.

Dat de Gortmakers in plaatze van de aangevinge en betalinge / die zij tegenwoordig moeten doen bij het Lopen / in 't toekomende zullen betalen een vaste Taux / wegens de Paarden / die bij haar worden gebruikt; Namentlijk wegens ijder Paardt / het zij dan / dat ze een / twee / drie of meer gebruiken / zullen moeten betalen drie hondert negentig Car. gl. elke half Jaar / of zeven hondert en tachtig in 't Jaar.

Dat de Gortmakers bij het doen van de Peil / in de aanvang van ijeder Jaar zich zullen moeten verklaren / met hoe veel Paarden zij voor dat Jaar genegen zijn te malen. Dat vervolgens die Paarden zullen worden gebrandtmerkt.

En dat het aan haar niet vrij zal staan / om behalven die aangegevene en gebrandtmerkte Paarden / meer getal in haare Huizen of tot haar gebruik te hebben. Dat zij ook de eene aan den andere geen van haare Paarden zullen mogen leenen / om daar mede te malen.

Dat zij niet zullen vermogen door eenigerhande praktijequen / deze Haar Ed. Mog. Ordre en Resolutie te cluderen / het zij door het gebruiken van eenigerhande andere Dieren / om in de Molen te lopen / 't zij door het practiseren van eenige instrumenten / om de Molen zonder Paardt te doen gaan / 't zij door eenigerhande andere middelen / waar tegen door de Cherchers nauwkeurighijk zal worden gevigileert.

Dat de Gortmakers geen grooter Steenen in hare Huizen en gebruik zullen mogen hebben / als die bekend zijn met den naam van Wolwen / zo nochtans / dat derzelve grote zal mogen wezen drie â vier duimen onbepaalt.

Dat het de Gortmakers de voorsz. Taux betalende / de vrijheit zullen hebben om haar Waren te verzenden / werwaarts het haar gelieft / doch alleen binnen die Gaarlegginge / in dewelke zij woonachtig

zijn / en niet buiten dezelve / in een andere Gaarlegginge; Zullende het verbodt hier voren gemeldt / om in geenderhande wijze eenige afschrijvinge te permitteren / ook plaatze hebben ten opzichte van de Gortmakers zo wel als andere.

Dat aan de Gortmakers niet zal wezen gepermitteert / om bij het ingaan van deze nieuwe Verpachtinge / op Meij aanstaande meerder quantiteit van Granen aan te geven / of te korten wegens verloperne tijdt / als zo op Meij 1724, in de Peil hebben gebracht / en gekort gehat.

Eindelijk / dat dezelve verplicht zullen wezen / om ten allen tijde het gehele Jaar door / twee Maanden in avans te betalen / wegens ijder van de Paarden bij haar gebruikt / of een sestendeel van de gehele Taux.

Dat aangezien de Gaarleggingen zo merkelyk vergroot zijn geworden / en de Verpachtingen daar door verswaart / het darde Articul van de Generale Ordonnantie / waar bij verboden is om geen groter

Compagnien van Pachters en Participanten als van vier Perzonen te maken / in diervoegen zal worden verandert / ten opzichte van de Verpachtinge van 't Gemaal / en niet verders / dat de Pachters zich te zamen zullen mogen voegen en verenigen tot zes Perzonen toe / zonder meer / onder dezelve poenaliteit als in 't voorsz. Articul is gemeldt.

Dat gelijk aan de Gortmakers is verboden om geen Weit / Mout noch Rogge te mogen malen / het van gelijken aan de Molenaars niet zal wezen gepermitteert om Boekweit op hare Windt-molen te mogen malen.

Ende op dat niemant eenige Ignorantie hier van kan prætenderen / Verzoeken en Ordonneren Wij Amptshalven alle Grietslieden en Magistraten / dezen alomme te doen publiceren en affigeren / ter Plaatzen daar men gewoon is publicatie en affixie te doen.

Aldus gedaan, en gearresteert, op 't Collegie binnen Leeuwarden, dezen 19 Maart 1725.

R. A. L. van Wyckel, Vt.
Ter Ordonnantie van Haar Ed. Mog.
J. S. van Wyckel.

Te Leeuwarden, Gedrukt by Henrik Halma, Landtschaps- en Akademidrukker der Ed. Mog. Heeren Staten van Frieslandt, 1725.

Gaarlegging – combinatie, dat wat bij elkaar hoort, bijv. de gemeenschap.

Hieminge – erf, heem.

Precautie – voorzorgsmaatregel.

Taux – belasting; vastgestelde hoeveelheid, hoeveelheid waarop iemand recht heeft of waartoe hij verplicht is.

Source: E-366 (collectie Geschiedenis Friese scheepvaart), Fries Scheepvaart Museum

